

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

МОГУЋНОСТ БЕЗБЕДНИЈЕГ ИНТЕРНЕТА ЗА
ДЕЦУ

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

др Ана Ковачевић,
ванредни професор

КАНДИДАТ:

Јасмина Димић 852/20

Београд, 2021. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
1. ЦЕНТРИ ЗА БЕЗБЕДНИЈИ ИНТЕРНЕТ.....	3
1.1. INHOPE мрежа	5
1.2. Програм Бољи интернет за децу	6
1.3. Несигурна мрежа	7
2. САВЕТИ И ДЕЖУРНЕ ЛИНИЈЕ ЗА ПОМОЋ ДЕЦИ	8
2.1. Препоруке за дечије линије за помоћ	9
3. МЕЋУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ МОДЕЛИ ДОБРЕ ПРАКСЕ БЕЗБЕДНИЈИХ ИНТЕРНЕТ ЦЕНТАРА.....	13
3.1 Ирска.....	14
3.1.1. Центар за безбеднији интернет	14
3.1.2. Подизање нивоа свести	14
3.1.3. Телефонска линија.....	15
3.1.4. Врућа линија - Hotline	16
3.2. Србија	18
3.2.1. Национални контакт центар за безбедност деце на интернету.....	18
3.2.2 Нет патрола.....	18
3.2.3 Центар за несталу и злостављану децу (Фондација Тијана Јурић).....	20
4. СОФТВЕРИ ЗА РОДИТЕЉСКУ КОНТРОЛУ.....	21
4.1. Оперативни системи.....	22
4.1.1 Windows оперативни систем	22
4.1.2 MAC OS	23
4.1.3 Chromebook.....	23
4.2 Програми за сурфовање Интернетом	23
4.3 Интернет претраживачи	24
4.4 Gmail Family account (Gmail породични налог)	24
4. 5 YouTube	25
4.5.1. YouTube Kids app.....	26
4.5.2 YouTube безбедносни режимима	27
4.6 Посебни програми за заштиту деце на Интернету.....	29
4.6.1 QuStodio	30
4.6.2 Kaspersky safe Kids	31
4.6.3 Circle Home Plus.....	32
4.6.4 Locategy.....	33
4.6.5 MobiCip	33

4.6.6 Norton Family	34
4.6.7 Net Nanny	35
ЗАКЉУЧАК	36
ЛИТЕРАТУРА	37

УВОД

Интернет је кључна јавна инфраструктура са великим потенцијалом за повезивање људи и предузећа. Према новим истраживањима, једна трећина свих глобалних корисника су деца, а то значи да су и они већ активни учесници у друштву и имају приступ не само код куће већ и на својим уређајима где год да се налазе. Очекује се изузетно велики прилив нових корисника, који су већ повезани путем различитих онлајн ресурса, а у годинама које долазе овај број би могао драматично да се повећа – доносећи више могућности него икада раније у наш свакодневни живот.

Деца и млади путем интернет технологија проналазе нове просторе за креирање животног стила и испуњавање слободног времена разним активностима. Питање безбедности деце и младих на Интернету је тема која захтева подизање нивоа знања оних који требају да их подрже и заштите, а то су пре свега родитељи и образовне институције. У понашању деце потребно је развити механизме за филтрирање и блокирање великог броја садржаја, како би се изградиле ефикасне стратегије одлучивања и развила критичка медијска и дигитална писменост.

Технологија се може користи на начине који су и добри и лоши. Дигитални свет утиче на нашу децу, али може бити и бекство од неких потешкоћа са којима се сусрећу код куће или у школи. Онлајн садржаји усмерени на децу са ефикасним безбедносним функцијама пружају могућности деци да имају позитивна искуства док одговорно користе ове технологије на мрежи.

На срећу, већ неко време имамо приступ технологијама које обезбеђују све ефикасније и ефектније начине заштите и омогућавају стварање механизма за задовољавање основних параметара заштите деце и све успешнију борбу против непримерених садржаја.

Апликација и системи омогућавају не само компанијама и владама, већ и појединцима, да управљају приступом информација и исте ограниче на пожељне и непожељне. Заштита деце данас постаје и приоритет и неопходност, а главни изазов је имплементирати нове једноставне и ефикасне начине који ће бити примењиви, како за децу тако и за њихове породице. Један од начина је и лакши приступ линијама за саветовање путем услуга мобилне телефоније или других дигиталних технологија, које ће им пружити помоћ када

су у невољи, без икаквог страха да ће бити осуђивани или осрамоћени у јавности. Како бисмо створили центре за безбедни интернет, који промовишу права деце на интернету, требало би да размотримо примере добре праксе, као што су телефонске линије за помоћ и софтвери за родитељску контролу. Анализа постојећих иницијатива, које су реализоване у другим земљама је изузетно битна пре свега због мноштва информација, али и могућности да избегнемо грешке које су други актери у овом процесу направили.

1. ЦЕНТРИ ЗА БЕЗБЕДНИЈИ ИНТЕРНЕТ

Мрежа *Центра за безбеднији интернет* (енгл. Safer Internet Centre – SIC) је један од начина да се створи безбедније и боље окружење на интернету. Ове услуге се обично састоје од центара за подизање свести, линија за помоћ које нуде савете о томе како да се избегне губитак налога (хаковање онлајн или путем телефонског позива), пријављивање штетног садржаја, пријављивање особа које угрожавају децу или малтретирање на Интернету.

Национална мрежа безбедности на Интернету је један од најбитнијих фактора за развој ефикасних система заштите, и у многим случајевима, центри су једини провајдери услуга који ефективно могу да повећају заштиту деце на националном нивоу (Lintone, 2015). Када је такав центар део европске и шире структуре за сарадњу и размену знања, он пружа додатну вредност (Lintone, 2015). Ово је једина платформа која је у неким земљама доступна различитим рањивим групама и омогућава им да размењују идеје са другим угроженим групама. Један од проблема је што безбедне интернет платформе захтевају више улагања и подршке, како би се на прави начин успоставили и спровели закони о сајбер безбедности деце.

Центри за безбеднији интернет имају примарну улогу у скоро четвртини земаља у којима постоје, при чему се већи део активности везаних за безбедност деце на интернету дешава на националном нивоу. Организациона структура ових центара је оријентисана на блиску сарадњу са државом. У пракси ови центри комуницирају бар са једним министарством, али примери показују да је за свеобухватну заштиту потребна комуникација са низом државних актера, управо због комплексности и сложености овог проблема.

Већина ових центара имају своја саветодавна тела, обично у облику комитета или координационих тимова која помажу да се планови центра за безбеднији интернет спроведу у дело. Саветодавни одбори Центара за безбеднији интернет имају значајну улогу у подстицању дискусије широм заједнице о питању безбедности деце на интернету. У неким случајевим ресорно министарство управља или надгледа рад центара за безбеднији интернет.

Национални центри за подизање свести, као део центара за безбеднији интернет, фокусирају се на подизање свести и едукацију људи о проблемима и трендовима безбедности на интернету. Образовни Центри за безбедност на Интернету оснажују децу, младе, родитеље, старатеље и наставнике да науче како да буду безбедни на интернету и искористе могућности које он пружа, са посебним акцентом на мобилне технологије.

Националне саветодавне линије за помоћ деци - Helpline су сервиси интегрисани у безбеднији интернет који нуде информације, саветовање, помоћ, и подршку деци, младима и родитељима како да се носе са штетним материјалом, контактом или понашањем, као што је малтретирање на мрежи или слање сексуалних порука. Последњих година, линијама за помоћ се може приступити на различите начине: позивање телефонског броја, путем е-поште, веб формулара или онлајн интернет ћаскањима. Многи од њих су повезани у *Несигурну мрежу* (енгл. Insafe), коју надгледа Европска комисија кроз свој програм *Бољи интернет за децу* (енгл. Better internet for Kids – BIK).

Националне линије за пријаву штетног и незаконитог садржаја на интернету - Hotline су дизајниране да омогуће свакоме да анонимно пријави илегални садржај на мрежи. Ове дежурне телефонске линије су интегрални део центара за безбедни интернет. Када дете или одрасла особа позове дежурну телефонску линију креира се пријава која се након тога шаље одговарајућим актерима одговорним за поступање по истима. (пружаоцима интернет услуга/провајдерима, националној агенцији за спровођење закона у земљи и *Међународном удружењу интернет Hotline сервиса* (енгл. International Association of Internet Hotlines – INHOPE), који обједињује Hotline сервисе, уколико су његови чланови).

Још један начин за оснаживање деце и едукацију младих су **панели за младе**. Овај вид едукативног програма омогућава деци од седам до петнаест година да изразе своје мишљење, размене знања и искуства о коришћењу информационо-комуникационих технологија и помогну другој деци. Панели пружају услуге саветовања на разне теме, као што су безбедност на Интернету, методе оснаживања, помажу у стварању иновативних ресурса и шире знање и искуства (Lintone, 2015).

1.1. INHOPE мрежа

INHOPE (www.inhope.org) мрежа је активна и заједничка глобална мрежа, линија за пријављивање, која се бави штетним и нелегалним садржајем на Интернету чија је мисија да подржи мрежу врућих линија у борби против искорењавања *материјала о сексуалном злостављању деце* (енгл. Child Sexual Abuse Material - CSAM) на Интернету.

INHOPE је основан 1999. године, а главни циљ је био да помогне у ранима фазама креирања апликација за заштиту деце на интернету. Са протоком времена и појавом нових проблема дошло је и до промене циљева ове организације, те се сада поред развоја апликација баве и низом других тема које су битне за ову област.

INHOPE се налази у Амстердаму, Холандија. Према извештају INHOPE-а (од децембра 2020. године), INHOPE мрежа има 47 чланова у 43 земље широм света (INHOPE). Јавност може користити INHOPE Hotline за анонимне пријаве проблематичног садржаја на мрежи, са посебним акцентом на било који облик сексуалног злостављања или/и сексуалну експлоатацију деце.

Одговорно место јавне безбедности (енгл. public-safety answering point - PSAP) је позивни центар у којем бирате број који видите на вашем екрану. PSAP одговара на ваше питање и обавештава локалне хитне службе ако постоји ванредна ситуација. Ако се не ради о хитној ситуацији, позив ће бити преусмерен на пункт за јављање у јавној безбедности - PSAP. Интернет страница INHOPE има јасно дефинисан механизам за пријављивање нелегалног садржаја. Удружење INHOPE је 2016. године, уз подршку Европске комисије, покренуло софтверски систем који сортира CSAM.

Ова технологија омогућава агенцијама за спровођење закона да идентификују раније снимљене CSAM, што омогућава бржу изолацију и регистрацију нових, као и аутоматско пријављивање органа за спровођење закона у циљу идентификације нових жртава злостављања. Фраза „Видим материјал за злостављање деце“ је основа за синоним, ICCAM (“I see child abuse material”) (Brown, 2017). Ово омогућава бржу расподелу и регистрацију нових садржаја, као и пријављивање агенцијама за спровођење закона, како би се што брже и ефикасније идентификовале нове жртве злостављања (Brown, 2017).

INHOPE води онлајн базу података видео снимака и фотографија сексуалног злостављања деце којима органи за спровођење закона могу да приступе. Студије случаја су доступне на интернет страници INHOPE, где се могу посматрати трендови, као и годишњи онлајн извештаји и други кључни индикатори. INHOPE је објавио свој извештај за 2017. годину у јулу 2018. године. Централна база података ове организације примила је скоро 260.000 видео снимака и фотографија са INHOPE SOS телефонске линије кроз 87.930 извештаја, који су затим прослеђени даље националним партнерима за спровођење закона (INHOPE).

Налази извештаја сугеришу да је 90% материјала укључивало глумице које су се претварале да су девојчице, а док је 82% приказане деце имало 13 година или је било млађе (INHOPE). Аналитичари на неколико телефонских линија су урадили одличан посао у 2017. години, пошто су овлашћени оператери уклонили 59 % пријављеног садржаја у року од три дана у Европи, док су на глобалном нивоу били још бољи, са ефикасношћу од 62% у поређењу са укупном статистиком INHOPE-а (INHOPE). Према европским извештајима, већина нелегалног интернет садржаја на коме се види сексуална експлоатација деце, складишти се у Холандији (51%), Француској (18%), Шведској (10%), Румунији (6%) и Бугарској (5%) (INHOPE). Након разматрања података добијених из свих држава чланица, на првом месту INHOPE листе су САД (43%), а скоро сваки други запис о педофилима чува се на америчким серверима (INHOPE). Друго место заузима Холандија (19%), затим Русија (7%), Француска (7%) и Канада (7%) (INHOPE).

1.2. Програм Бољи интернет за децу

Бољи интернет за децу (енгл. Better Internet for Kids - BIK) је недавни пројекат Европске комисије осмишљен да побољша и заштити децу и младе у Европи, док су на Интернету.

Програмом BIK-а управља *Европска школска мрежа* (енгл. European Schoolnet – EUN), у име Европске комисије, која координира Insafe мрежу центара за подизање свести о Интернету, телефонских линија за помоћ и панеле за младе, у сарадњи са INHOPE мрежом, која координира мрежу дежурних линија. Ови комбиновани елементи се обично називају Центри за безбеднији интернет. EUN и INHOPE сарађују како би помогли у стварању безбеднијих интернет центара у бројним европским земљама.

ВІК је организација која промовише безбедност на мрежи за децу и младе. Деца и млади у Европи су примарни корисници, али ВІК ради са бројним другим заинтересованим странама – родитељима и старатељима, наставницима и васпитачима, истраживачима, корпоративним сектором, цивилним друштвом, доносиоцима одлука и органима за спровођење закона – одражавајући чињеницу да свако има своју улогу у обезбеђивању безбеднијег интернета за децу. Веб страница ВІК-а је врло информативна и нуди разне садржаје као што су политике, пракса, Дан безбеднијег интернета, разне интернет кампање Европске уније, корисни интернет садржаји за младе (Nlark, 2015). Профили земаља чланица мреже могу се пронаћи на веб страници ВІК-а, Србија није међу њима, али се информације могу пронаћи у делу који се односи на обележавање Дана Безбеднијег интернета у Србији 2019. године.

1.3. Несигурна мрежа

Европска комисија је 2004. године створила Insafe мрежу, која сада има 31 центар за безбеднији интернет (27 држава чланица Европске уније плус Исланд, Норвешка, Русија и Србија). Уз подршку програма ВІК-а сваки Национални центар за безбеднији интернет спроводи едукативне кампање и кампање за подизање свести, нуди саветодавне услуге за децу како би што боље помогли особама које су биле изложене неком виду насиља или злостављања и сарађује са младима кроз панеле како би представили *примере из праксе* (енгл. evidence-based practice), и дале допринос заинтересованим странама.

Insafe и INHOPE раде заједно кроз мрежу центара за безбеднији интернет широм Европе, која се обично састоји од центра за подизање свести, саветодавне линије за помоћ деци, линије за пријаву штетног и незаконитог садржаја и панела за младе. Заједничка мрежа центара за безбеднији интернет у Европи Insafe - INHOPE нуди прилагођена решења кроз различите активности, укључујући, на пример, креирање скоро 2.500 нових онлајн ресурса о темама безбедности деце, као што су малтретирање на интернету и медијска писменост.

Службе за помоћи су 2016. године оствариле више од 36.000 контаката, при чему се малтретирање путем Интернета истиче као најчешћи проблем (Varcia, 2016).

2. САВЕТИ И ДЕЖУРНЕ ЛИНИЈЕ ЗА ПОМОЋ ДЕЦИ

Разлике између дежурне линије, линије за помоћ и линије за упозорење дефинисане су у *Међународном приручнику за помоћ деци* (енгл. Child Helpline International – CHI) и приручнику за успостављање саветодавних линија за децу.

Најчешћи термин је **Хотлине** (енг. Hotline), који се односи на комуникациони канал који омогућава брз и директан приступ информацијама или помоћи. Израз „SOS“ се користи за помоћ деци од стране CHI, јер се односи на услугу која се пружа младима или одраслима (који позивају у име детета), који путем телефона, мобилних текстуалних порука, е-поште, интернет соба за ћаскање, бесплатних објава или контаката пружају савете, упућивање или интервенцију. Дечја линија за помоћ је услуга која је креирана и адаптирана специфично за младе нараштаје.

Такве услуге се могу поделити у две категорије: генерализоване линије широм заједнице које се баве широким спектром заштите и специјализоване линије које се фокусирају на одређена, специфична питања или циљају на прецизну област заједнице.

Услуге саветовања и упућивања у кризним ситуацијама су специјализоване линије које могу да обезбеде и анонимну терапију током кризе, као сталну подршку или подршку по потреби. Постоје организације које пружају услуге саветовања 24 сата, затим оне које нуде терапију са специфичним захтевима (често је доступна 24 сата), и треће, када здравствене и социјалне службе једноставно дају савете током редовног радног времена, као део својих укупних доступних услуга (Varcia, S. 2016).

Телефонско саветовање има неколико значајних предности, а најбитније је брзина којом клијенти могу да добију помоћ и бољи приступ терапији.

Мреже за помоћ у вези са безбедношћу деце могу се поделити у четири главне групе (Varcia, S. 2016):

1. Опште, генерализоване телефонске линије за помоћ. Ове телефонске линије се баве широким спектром проблема, укључујући и оне које се тичу безбедности на интернету. Обично су то организације које су препознате од стране деце и младих.

2. Линије за помоћ у вези са Интернетом интегрисане у Центар за безбеднији интернет. Ове линије за помоћ су посвећене безбедности и безбедности на мрежи, али су смештене у центрима за безбеднији интернет. Ово имплицира да ће поред давања савета, оператери подизати свест о одређеним проблемима са којима се суочава угрожена група и на тај начин покушати и да помогне, а и да едукује.

3. Приватне телефонске линије, које су заштићене посебним протоколима и служе за разговоре између особа који имају одређене квалификације или потребу да њихова комуникација не буде јавно доступна. Безбедносни протоколи који се користе за чување приватности позива су: *прилично добра приватност* (енгл. Pretty good privacy - PGP), *протокол покретања сесије* (енгл. Session Initiation Protocol - SIP) или други безбедносно софтверски протоколи - као што је безбедност транспортног слоја (енгл. Transport Layer Security - TLS).

4. Линије које су дизајниране да задовоље одређену циљну групу познате су као „линије за посебне групе“. Неке линије су специјализоване за решавање одређених проблема (нпр. холандска линија за помоћ се бави само сексуалним злостављањем деце на мрежи). Ове линије су део центара за безбедност на Интернету, али их одржава друга организација.

2.1. Препоруке за дечије линије за помоћ

Саветодавна линија за децу (енгл. Child helpline) је услуга посебно дизајнирана за младе. Линије за децу пружају неколико врста услуга, као што је тренутна помоћ, попут саветовања и упућивања особе на даље видове подршке, али и активно слушање проблема. Темељни циљ ових саветодавних линија за децу је да обезбеде сигурност и добробит малолетника, као да их и повезују са другим актерима у овом систему.

Дечија линија за помоћ мора бити бесплатна и доступна деци и младима 24 сата дневно, са телефонским бројем који је једноставан за памћење и има три или четири цифре.

Право на преживљавање, развој и заштиту од штетних утицаја, насиља, злостављања и експлоатације су укључене у Конвенцију о правима детета. У Конвенцији о правима детета, деци се даје право на изражавање без страха да ће бити повређени или санкционисани.

Четири основна принципа Конвенције о правима детета укључују недискриминацију, у складу са најбољим интересима детета, дететово право на живот, преживљавање и развој и поштовање дечијих ставова и мишљења.

Телефонска саветовалишта су често прва тачка контакта за децу и младе са било којем врстом услуга за заштиту деце. Саветодавне линије активно слушају сву децу која желе да изразе забринутости и повезују их са ресурсима и непосредном помоћи, када је то потребно и одговарајуће.

Предности употребе саветодавних линија укључују оснаживање младих подизањем њихове свести о питањима са којима се суочавају, обезбеђују додатне информације о проблемима, као и директан приступ и јединствени увид у живот деце, више него било која друга услуга која је укључена у заштиту деце.

Саветодавна линија за помоћ деци је једноставна за употребу и бесплатна, доступна је деци свих узраста и на првом месту гарантује позиве без трошкова. Телефонске линије нуде различите услуге, укључујући саветовање путем телефона, помоћ путем е-маила, путем онлајн ћаскања, текстуалне поруке, онлајн форума, интеракцију путем друштвених мрежа, и помоћи лицем у лице. Сматра се да су најважнији параметри успеха за саветовање линија: "Добре повратне информације од позиваоца (енгл. feedback)," "Број позива" и "Учешће заинтересованих страна".

Када испитамо било коју саветодавну линију, можемо приметити неколико сличних карактеристика у њиховом функционисању, као што су:

Пракса фокусирана на децу - има за циљ да промовише права деце развијањем приступа усредсређеног на децу. Ово укључује слушање и подржавање детета, као и пружање информација по потреби. Важно је видети свет из дечије перспективе.

Карактеристике саветодавних линија - природа услуга које пружају саветодавне линије се драматично разликују. Једне пружају услугу слушања, друге пружају услугу препоруке, а неке пружају услуге саветовање. 24 часа дневно, и на тај начин помажу деци и младима да превазиђу психолошку баријеру која их често спречава да траже помоћ.

Структура саветодавне линије за помоћ деци - Саветодавна линија за децу односи се на процес комуникације са децом кроз различита средства, као што су телефонски позиви, текстуалне поруке и е-маил. Сав материјал се чува у контакт центрима, а посебан акценат је стављен на заштиту приватности особа које позивају ове линије.

Контакт/одговор стратегија - један од најчешће коришћених стратегија од стране саветодавних линија је стратегија контакт/одговор. Ова стратегија се састоји од разних облика активно слушање и одговарање, које су дизајниране да се фокусирају на потребе детета, и разних облика који се односи на друге изворе помоћи.

Поверљивост - Саветодавна линија за помоћ нуди висок ниво поверљивости. Међутим, важно је да саветници штите приватност особа који их позивају. Поверење је важан аспект односа, нарочито када је у питању заштита деце.

Сарадња са социјалним службама - Саветници морају да заштите права детета и по потреби успоставе заштитни мрежни систем који укључује социјалне службе, полицију и друге релевантне установе.

Документација - Прикупљање информација је веома битан део саветодавне линије за помоћ деци. Важно је да се прикупљене и снимљене информације могу искористити како би се деци која позивају више пута имала осећај да је саветник у току са њиховим проблемима, те да би се водила евиденција о природи проблема којима су деца изложена. Ове информације могу указати и на нове ризике и трендове у области безбедности деце на Интернету. При пројектовању система за прикупљање и чување података, важно је узети у обзир начин прикупљања и чувања прикупљених информација.

Неке од кључних компетенција које саветници морају имати су: стручност у комуникацији са децом, младима и одраслима, као и стриктно поштовање процедура и пракси саветодавне линије за помоћ деци. Потребна је и способност да идентификују и процене ризик у вези са дететом или младом особом, добро разумевање како сервис функционише и како се то односи на друге службе, као и да имају способности да раде самостално или као део тима.

Нови ризици: Саветодавне линије за помоћ обично прве уоче нове ризике у дигиталном окружењу. Прикупљањем нових информација, кроз блиске сусрете са младима, могу се добити виталне информације о проблемима са којима се они суочавају.

Сексуално изнуђивање (енгл. sextortion), према стручњацима, је нова врста ризика која је у порасту. То се догађа када се од младих појединца тражи да изврше сексуална дела испред веб камере или фотоапарата. Починилац сними фотографије или видео запис, а затим, уцењује жртву захтевајући новац и претећи да ће исте пустити у дистрибуцију.

У већини случаја сексуалних изнуда, жртва је у другој земљи, што отежава власти да пружи ефикасну помоћ.

Поред овако експлицитних проблема треба обратити пажњу на све већу злоупотребу личних података, што отвара низ нових проблема како за државе, тако и за старатеље деце.

Саветодавна линија за безбеднији интернет треба да пружи подршку и помоћ у свим областима везаним за употребу Интернета. Сви сарадници који раде у оквиру саветодавне линије за помоћ деци дужни су да савладају основну обуку, а ова обука се врши у складу са важећим прописима.

Саветодавна линија за децу мора да делује у складу са најбољим интересима детета, да сарађују са надлежним установама и организацијама. Позиви који нису у оквиру саветодавне линије преусмеравају се на одговарајуће надлежне службе.

Саветодавна линија за помоћ деци првенствено мора осигурати строгу поверљивост. Кључне карактеристике саветодавне линије за помоћ деци су да је услуга бесплатна, а разговори се могу догодити кад год то дете пожели, саветник, може, а и не мора да се идентификује, разговор може бити једнократни, виšekратни, а дете може било када прекинути контакт. Својим специјализованим знањем и искуством, саветодавна линија за помоћ деци представља виталну улогу у учењу младих људи како могу постати одговорни и дигитално писмени грађани.

3. МЕЂУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ МОДЕЛИ ДОБРЕ ПРАКСЕ БЕЗБЕДНИЈИХ ИНТЕРНЕТ ЦЕНТАРА

Виртуелно насиље на интернету и друге врсте малтретирања деце, посебно сексуалног злостављања путем *информационих и комуникационих технологија* (енгл. Information and Communications Technologies - ICT), једна је од најозбиљнијих претњи модерном друштву, а ова недозвољена понашања постају организована и транснационална по својој природи.

Према међународном праву, деца имају право на посебну заштиту. Неколико светских правних споразума намеће обавезе владама да штите децу од свих врста малтретирања и експлоатације, као и да се ангажују у међународној сарадњи у истрази и кривичном гоњењу преступника. Искоришћавање и злостављање деце забрањено је бројним међународним законима. Када је у питању ICT злоупотреба и искоришћавање деце, већина ових понашања су класификована као кривична дела, као што је раније наведено, и кривично се гоне по закону. На међународном нивоу, посебан акценат је стављен на развој ефикасне заштите младих жртава од стране савремених облика криминала, посебно у светлу потребе доношења закона и успостављања трајних и одрживих механизма за спречавање свих видова сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања деце.

Било која дискусија на тему како заштити интересе детета увек се враћа на два основна принципа: право детета да буде саслушано и да буде идентификовано. Од суштинског значаја за спречавање сексуалног искоришћавања деце је да се информације о злостављању деце путем Интернет што пре проследи агенцијама за спровођење закона, у форми која се касније може користити као доказ у гоњењу, али и за спасавање жртава.

Међутим, такав незаконит материјал, с друге стране, мора бити правилно сачуван и доступан само у изузетним случајевима, јер доступност таквог садржаја јавности значајно нарушава права и достојанство жртава. Иако су последњих деценија примењене свеобухватније стратегије како би се осигурала безбедност деце на Интернету, национални приступи за заштиту деце на Интернету се разликују од земље до земље пре свега кроз одређена законодавна решења и прописе у вези са старосним ограничењима (која варирају у зависности од неколико фактора укључујући земљу или државу). Последњих деценија спроведене су свеобухватније мере које гарантују заштиту деце од штетног и нелегалног

садржаја на Интернету, било да је у питању садржај који је непримерен њиховом узрасту или у коме она учествују на вољан или невољан начин.

3.1 Ирска

3.1.1. Центар за безбеднији интернет

Ирски центар за безбеднији интернет има две линије за помоћ. Childline (<https://www.childline.ie>), услуга коју пружа *Ирско друштво за превенцију окрутности према деци* (енгл. Irish Society of the Prevention of Cruelty to Children - ISPCC), доступна је 24 сата дневно, седам дана у недељи у циљу саветовања деце која се суочавају са потешкоћама на мрежи, као и са другим проблемима као што је виртуално или право насиље (Childline). *Национални савет родитеља* (енгл. The National Parents Council Primary - NPC) је родитељска организација која ради као национална организација за едукацију родитеља деце у раном и основном образовању (NPC Primary helpline). У оквиру овог центра постоји и установа за подизање свести и панел младих.

Циљеви Childline-а су да гарантује да свако дете добије помоћ која им је потребна када им је потребна и тамо где им је најпотребнија. Да би постигао овај циљ, Childline пружа низ услуга, укључујући: телефонско саветовање; онлајн саветовање; разне активности као што су радионице о новој технологији, кампање подизања свести; сесије за размену информација за професионалце који раде са децом, родитељима и заједницама; обука за професионалце који се баве ситуацијама злостављања деце, са посебним акцентом у вези са безбедношћу на Интернету што укључује порнографију или контакте од стране сексуалних предатора.

3.1.2. Подизање нивоа свести

„Webwise“ (<https://www.webwise.ie>) је главни Ирски центар за дизање нивоа свести о безбедности на интернету, а међу оснивачима и финансијерима су Одељење за образовање и вештине Ирске и Европска унија. Мисија Webwise-а је да се достави јасна и корисна порука родитељима, наставницима и деци.

Webwise је пројекат који има за циљ да подигне свест о питањима оријентисаним на омладинска питања, као што је cyberbullying (дигитално насиље). Његова мисија је да се

повећа свест јавности о опасности електронске употребе медија и да се побољша безбедност деце на интернету.

Webwise пропагира едукација која омогућава младим људи да искористе интернета на аутономнији, ефикаснији и безбеднији начин кроз дугорочну кампању информисања и подизања свести која је осмишљена тако да се допадне родитељима, инструкторима, и самој деци. Webwise наставља да додаје ресурсе како би помогао инструкторима да представе на адекватан начин безбедност на интернету, тамо где је то и најпотребније, у школама. Нуди смернице, савете и алате за родитеље о томе како да помогну деци да се спреме за свој дигитални живот.

Webwis, уз помоћ Саветодавног одбора за младе, развија ресурсе и иницијативе које имају за циљ да повећају знање младих о темама, као што је малтретирање путем интернета, где постоје и секције за родитеље и инструкторе. као и брзе анимиране видео лекције које служе да олакшају и укажу како безбедније користи Интернет (Andrson, 2016).

Webwise је део *службе за стручно усавршавање наставника* (енгл. Professional Development Service for Teachers - PDST) која промовише и подржава интеграцију Интернета и комуникационих технологија у образовање на нивоу основних и средњих школа широм Ирске (Andrson, 2016).

Национални ICT курсеви су креирани уз посебан акценат и вођење рачуна о националним захтевима и приоритетима Ирске. Webwise је члан Insafe мреже и пројекта SaferInternetIE-SII, а чини га конзорцијум који се састоји од интернет индустрије, сектора образовања, служби за заштите деце и владиних партнера. Циљ овог пројекта је развој националних иницијатива широм земље које подстичу безбедније коришћење електронских медија, а посебно заштиту деце.

3.1.3. Телефонска линија

Childline је поверљива услуга без осуде, која деци пружа подршку и ресурсе који су им потребни да учине своје животе бољим. Ради 24 сата дневно, седам дана у недељи.

Да би контактирали Childline, дете или млада особа могу да позову 1800 66 66 66 или да пошаљу текстуалну поруку на 50101. Могу да разговарају са виртуелном особом познатом

као „Пат69“, која је дечји психолог. Мото Childline-а је: „Разговор нас чини јачима! Слушамо и подржавамо децу и младе којима смо најпотребнији”.

Руководиоци овог пројекта истичу да су разлози за контактирање разноврсни. Рецимо нека деца се могу осећати изоловано или узнемирено, док друга могу контактирати Childline, да би поразговарала о свом дану или чак поделила своје наде и снове.

У оквиру линије је и одељак под називом *Онлајн безбедност* (енгл. Online safety), који деци и младима пружа информације о томе како да безбедно користе Интернет. Наиме уколико дете нема у својој околини поуздану одраслу особу са којом би разговарало, Childline обезбеђује све неопходне ресурсе да би млада особа добила подршку која му је потребна.

У 2017. години Childline је обрадио преко 352.504 позива, а број јединствених корисника различитих онлајн услуга порастао је за 33% (Childline). О порасту броја контаката у оквиру онлајн сервиса сведочи и све већи број људи који користе текстуалне поруке и сервисе за ћаскање уживо. Childline је примио 35.000 позива у 2017. (352.504) и послао преко 12.243 јединствених текстуалних порука и ћаскања уживо (13.963 наспрам 10.278 у 2016.године) корисницима (Childline). Занимљиво је да је 2017. године 72% дечака и 26 % девојчица користило телефонску услугу, док је 2% било неодређено (Childline). Већина девојчица (61%) и већина дечака (60 %) и даље преферира размену текстуалних порука, док је 22 % и даље неодлучни (Childline). У исто време, постоји обрнута пропорција која се односи на онлајн услуге. Као резултат тога, 62% жена је користило текстуалне поруке, док је 16% користило онлајн ћаскање (Childline). Очигледно је да жене чешће користе интернет услуге, него мушкарци. Услуга Childline, коју води тим волонтера и стално запослених, доступан је деци 24 сата дневно, седам дана у недељи. Током 2017. године 407 волонтера је провело преко 55.645,5 сати помажући младима.

3.1.4. Врућа линија - Hotline

Удружење интернет провајдера Ирске (енгл. Internet Service Providers Association - ISPAI) нуди континуирану услугу анонимног пријављивања путем Hotline.ie 24/7 од 1999. године за свакога ко нехотице открије незаконит садржај на Интернету, посебно онлајн материјал

о сексуалном злостављању деце, што је дефинисано у Ирском закону, као дечија порнографија.

Сексуално злостављање деце је транснационални проблем који се јавља и ван мреже и на мрежи. Вреди напоменути да, иако сексуално злостављање деце на Интернету није нова врста сексуалног злостављања, може се означити као „нови“ облик због олакшаног приступа и брзих технолошких промена које омогућавају рапидно дељење садржаја сексуалног злостављања деце које је снимљено камером или је фотографисано. Проблеми са нелегалним садржајем на Интернету захтевају мултисекторски приступ власти са националног и међународног нивоа. Стопа успешности је, међутим, уско повезана са пажњом и спремношћу људи да пријаве сумњиви илегални материјал.

Ако Ирска јавност не открије или не пријави сумњиве садржаје, ни интернет индустрија, ни органи за спровођење закона неће бити свесни тога, и неће моћи да делују против тога.

Удружење интернет провајдера Ирске је члан удружења INHOPE, које је основано да обезбеди глобални досег и брз одговор на садржај који садржи сексуално злостављање деце који се налази изван Ирске јурисдикције.

На припадајућој веб страни овог телефонског сервиса можете наћи низ извештаја о активностима овог сервиса, које су све акције спроводили, колико су корисника имали. Hotline.ie ради под јурисдикцијом канцеларија за безбедност на Интернету у Министарству правде и равноправности, које је активно учествовало током оснивања овог сервиса, као и креирања процедура. Hotline.ie је део Ирског центра за безбеднији интернет, у коме се поред Webwise, налазе још ISPCC, Childline и Национални савете родитеља. Они раде заједно преко INHOPE-а на међународном нивоу са Интерполом и Еурополом, као и низом других сервиса за дежурство на Интернету, широм света.

ISPAI Hotline.ie је оборио нове рекорде у броју примљених, обрађених и истражених пријава током 12-месечног периода 2017. године, са повећањем од 6% у односу на претходну највећу забележену годину (Hotline.ie). Штавише, истраживачи Hotline.ie су открили да је у 2017. години било 44% више пријава сексуалног злостављања деце, него 2016. године (Hotline.ie).

Мисија Hotline.ie је да са једне стране пружи сигуран метод пријављивања у складу са ирским и европским законима а са друге стране да омогући јавности безбедну и поверљиву опцију извештавања. Путем Hotline.ie. могуће је пријавити све интернет услуге које на неки начин угрожавају права детета.

Како би обезбедили да материјала о сексуалном злостављању деце на мрежи буде одмах уклоњен са интернет сајтова, Hotline.ie шаље обавештење свим *Интернет сервис провајдерима* (енгл. Internet Service Provider - ISP) и тада је појединачни ISP одговоран за предузимање даљих радњи: прикупља, уноси и саставља статистичке податке о примљеним пријавама, карактеристикама незаконитог садржаја и обавештава о предузетим радњама. На националном нивоу, Hotline.ie. користи ове статистике да процени ефикасност услуге и идентификује тренутне трендове како би се свакодневно прилагодио актуелним проблемима безбедности.

3.2. Србија

Следи приказ добре праксе и пројеката из Србије, који обухватају област безбедност деце на интернету (заштита деце од интернет, сексуалног и других облика насиља).

3.2.1 Национални контакт центар за безбедност деце на интернету

Национални контакт центар за безбедност деце (<https://pametnoibezbedno.gov.rs/>) на интернету се бави превенцијом и реаговањем на угрожавање деце у дигиталном окружењу. Центар препознаје рањивост и неинформисаност, као и саму опасност боравка на интернету без надзора родитеља или старатеља. Центар се залаже за превенцију и едукацију како деце, тако и родитеља и један је од пионира у региону у овој области. Штетан и нелегалан садржај, као и непримерено понашање или било који вид угрожавања права детета може се пријавити путем телефонског позива 19833.

3.2.2 Нет патрола

Усвајањем позитивног извештаја о раду Нет патроле (<https://netpatrola.rs>) 2013. године Србија је постала једна од земаља које чине мрежу INHOPE. Нет патрола од тада интензивно учествује у раду ове организације, посебно у размени информација и

осмишљавању најбољих метода за уклањање нелегалних и ризичних материјала са интернета.

Нет патрола је електронски механизам за пријаву нелегалног, штетног и непримереног садржаја и понашања на интернету, и једна од битних компоненти пројекта „Кликни безбедно“ Центар за безбедни интернет.

Пројекат ”Кликни безбедно” Центар за безбедни интернет у Србији од 2013. године спроводи Фондација Фонд Б92 у сарадњи са Министарством спољне и унутрашње трговине и телекомуникација и Министарством унутрашњих послова Републике Србије, а уз финансијску подршку Генералног директората за комуникацијске мреже, садржаје и технологије Европске комисије CONNECT и Теленор фондације.

Оператери који су обучени и у складу са правилима Нет патроле примају, обрађују и прослеђују пријаве грађана. Јединици за високотехнолошки криминал Министарства унутрашњих послова Републике Србије и другим надлежним службама и организацијама, у складу са утврђеном оперативном процедуром.

Према подацима тима Центра за безбедни интернет, током првих пет месеци рада Нет патроле 2013. године , примљено је 378 пријава. Тренутна ситуација је мало боља, па током прве половине 2021. године (до јуна) примљено око 100 пријава.

Тип садржаја који се најчешће пријављује Нет патроли (Net Patrola):

- непримерене фотографије дечака;
- огласи за које је процењено да представљају ризик од контактирања и узнемиравања деце у сврхе *сексуалног искоришћавања* (енгл. „grooming”);
- странице форума које садрже фотографије са експлицитним приказима сексуалне злоупотребе и искоришћавања деце;
- непримерени садржаји на друштвеним мрежама (линкови, фотографије, видео садржај, физички и психичких напад на децу, говор мржње, као и садржај расистичке и ксенофобичне природе).

Непримерени и ризичан садржај се веома лако може пријавити и то попуњавањем обрасца на сајту www.netpatrola.rs. Када се наведени образац попуни, обучени тим уради проверу и ако се утврди да је споран садржај противзаконит, исту прослеђује надлежним државним органима, а уколико је неопходно, и интернет провајдеру, који има обавезу да исти отклони.

3.2.3 Центар за несталу и зостављану децу (Фондација Тијана Јурић)

Фондација Тијана Јурић је непрофитна организација, која је основана 2. јуна 2015. године, а 30. јануара 2019 године је постала члан INHOPE фондације, њен основни задатак је да са својим активностима и деловањем унапреди и подигне свест грађана о опасностима које вребају младе како на интернету, тако и ван њега.

Захваљујући Фондацији Тијана Јурић је у јулу 2015. године започета измена Закона о полицији за већу безбедност деце, та измена је названа ”Тијанин закон”. Након усвајања ”Тијаниног закона” Фондација је у мају 2017. године предала нови предлог за измену закона, реч је о измени Кривичног законика, где се прелаже увођење казне доживотног затвора за починиоце најтежих облика тешких кривичних дела који су за последицу имала смрт детета, малолетника или трудне жене. Овај предлог још увек није прошао скупштинску процедуру.

Поред едукативних пројеката којима се баве, Фондација Тијана Јурић је 2017. године формирала Регистар несталих лица Србије (www.nestalisrbija.rs), како би унапредили и убрзали процедуру и потрагу за несталим лицима, а првенствено за несталом децом.

Веома битна активност за коју се Фондација Тијана Јурић залаже, као још једно од решења за унапређење безбедности деце у Србији, јесте Amber Alert (алармирање јавности у посебним случајевима нестале деце).

Amber Alert (America’s Missing: Broadcast Emergency Response) систем је настао 1996. године у Сједињеним Америчким Државама, и ту је добио назив по деветогодишњој девојчици по имену Амбер Хегерман из Тексаса, која је отета и убијена. Он представља модел ширења и објављивања информација, где се јавност обавештава у циљу бржег реаговања и скупљања релевантних информација о нестанку детета. Деле се фотографије

лица детета, и то то путем интернета, телевизијских емисија, затим екрана на банкоматима, аутопутевима, текстуалним порукама, итд. Механизам се користи у Чешкој, Немачкој, Сједињеним Америчким Државама, Грчкој, Малти, Ирској, Италији, Холандији, Белгији, Шпанији, Румунији, Уједињеном Краљевству.

4. СОФТВЕРИ ЗА РОДИТЕЉСКУ КОНТРОЛУ

Безбедност деце на Интернету је постала горућа тема у задњих неколико година пре свега због велике распрострањености, како рачунара, тако и мобилних телефона. Иако се на Интернету могу наћи безброј позитивних и едукативних садржаја, нажалост постоји и низ веома опасних ствари, којима деца не би требало да буду изложена.

Како је већ наведено, овај проблем је постао изражен у последњих десетак година када су паметни телефони постали део дечије свакодневнице, а могућност родитељске контроле садржаја који конзумирају деца су се драстично смањиле. Велике ИТ компаније су препознале ову сверу, као изузетно битну родитељима, и понудиле су неколико десетина различитих програма који родитељима пружају разне могућности, нивое контроле, надзор над садржајем који дете конзумира, као и прављење разних листа везаних за веб сајтове и друге садржаје.

Поред специјализованих програма, не треба заборавити и основне алате које нуде произвођачи најпопуларнијих оперативних система за рачунаре (Windows, Mac) и мобилне телефоне (Android, iOS), а који могу бити исто тако ефикасни у решавању ових проблема.

Постоји неколико различитих начина да ограничите одређене садржаје деци и тинејџерима, наравно, у зависности од узраста, пола, интересовања, окружења, и тако даље. У наставку је компаративна анализа тренутних решења и најпопуларнијих софтвера и процедура на тржишту.

Алате за контролу приступа можемо поделити уопштено на две групе – оне који су већ уграђени у оперативне системе и посебна решења.

Алати који су већ уграђени у оперативне системе карактеришу следеће особине:

- Бесплатни су за коришћење,

- Релативно једноставни за употребу,
- Имају ограничен сет опција,
- Није потребно превелико знање за подешавање истих.

Посебна решења са друге стране карактерише следеће особине:

- Већина програма функционише по принципу претплате,
- Могућност за филтрирање садржаја су многоструко веће него у односу на основна решења,
- Већина има могућност праћења локације или саобраћаја на датом уређају,
- Могућност слања разних упозорења и нотификација, како родитељу тако и детету,
- Могућност генерисања разних извештаја који се тичу понашања детета на Интернету и тако даље,
- У зависности од потреба родитеља, односа са дететом и наравно узраста истог зависи и избор софтвера.

4.1. Оперативни системи

За децу узраста до 7 или 8 година, основни алати који су уграђени у оперативне системе ће бити довољни, и испуниће своју функцију, а то је заштита детета од нежељеног садржаја.

4.1.1 Windows оперативни систем

Windows 10 оперативни систем у себи има посебан део за контролу садржаја који омогућава да се аутоматски блокирају нежељени веб сајтови. Прво је неопходно да се креира посебан налог за дете, а затим да у делу “ограничење садржаја” (енгл. „content restrictions“) блокирате веб сајтове, апликације или видео игре. Windows 10 поседује алгоритам који филтрира веб садржај, а могуће је и убацити додатне веб адресе које се сматрају неподобним или ризичним за дете.

4.1.2 MAC OS

Слично као и код Windows-а и на Mac-у можете блокирати нежељене веб сајтове, али су ове опција рудиментарне у односу на Windows 10.

Прво је потребно направити налог за дете, а онда изабрати једну од три опције – неометан приступ, аутоматско филтрирање и дозволи приступ само одређеним сајтовима.

С обзиром на то колико Apple улаже у заштиту приватности, нажалост, овај систем се веома лоше показао по овом питању.

4.1.3 Chromebook

Google је пре пар година понудио тржишту низ netbook-ова заснованих на Chrome OS, који је постигао изузетну популарност пре свега због цене и функционалности. Како је велики број људи куповао ове уређаје управо деци, ни не чуди што је у исти уграђена прилично робустна заштита, као и за све Google производе.

Када се једном креира посебан налог за дете, онда се добије могућност да приступите низу подешавања који ће вам омогућити не само да филтрирате саобраћај, већ и да пратите локацију детета, као и које апликације инсталира и користити.

Ове функције се подразумевају за све Google производе као што су Android, Chrome, Gmail, YouTube, и тако даље.

4.2 Програми за сурфовање Интернетом

Тренутно на тржишту постоји неколико десетина разних програма који вам омогућавају „сурфовање“ Интернетом, од Chrome-а, преко Firefox-а, Edge-а, Opera-е. Сви они у себи поседују неку врсту могућности филтрирања саобраћаја која варира у зависности од произвођача.

Google производи, међу које спада и Chrome, имају јединствени центар где можете подесити све функције за низ Google услуга којима дете има приступ.

Унутар самог Chrome-а можете направити нови налог и аутоматски ограничити приступ неодговарајућем садржају било преко сурфовања, било путем претраге.

Сличне опције поседује и Firefox, али као додатан ниво сигурности нуди посебну лозинку коју корисник мора да укуца да би имао неометан приступ сајтовима или претрагама које садрже експлицитне термине или недозвољени садржај.

У суштини сваки тренутно доступан алат за претраживање интернетом поседује неки алат за филтрирање садржаја, али се већина заснива на информацијама које би требало сајтови са непримереним садржајем да обезбеде, што није нека велика препорука. Зато ограничавање садржаја кроз претраживаче, осим Google Chrome, није препоручљива.

4.3 Интернет претраживачи

Блокирање садржаја у софтверу за претраживање је само један део слагалице. Колико се све брзо мења, показује и чињеница, да уколико у кући имате тинејџера, потребно је улоговати се у све модерније интернет претраживаче, и тамо обележити да желите филтрирање садржаја, познатије као “safe search“ (безбедна претрага). И у овом случају Google нуди више опција у односу на конкуренцију пре свега због великог броја података о самим сајтовима које прикупља, као и обједињен систем заштите корисника, могућности подешавања различитих привилегија и тако даље. Остали сајтови за претраживање већином нуде основне функционалности, па је понекад, чак и боље забранити приступ овим претраживачима него губити време на подешавање истих.

4.4 Gmail Family account (Gmail породични налог)

Једно од најновијих решења су Gmail породични налози. Долазе са новим контролама за надгледање и спречавање неприкладног понашања деце, а истовремено омогућавају родитељима да имају приступ е-мејловима свог детета. Данас већина родитеља користи Gmail или Google апликације за комуникацију са својом децом на мрежи. Google налози за децу олакшавају родитељима да надгледају ове разговоре и штите децу од потенцијално лошег садржаја, а истовремено родитељима дају приступ важним информацијама о томе шта се дешава код куће.

Да би се подесио Gmail породични налог, потребно је:

1. Да посетите веб локацију породичних налога и кликнете на „Слажем се“.
2. Кликните на „Креирај породицу“. Тада се појави прозор који тражи адресу родитеља и адресу е-маил детета. Унесу се е-маил адресе и кликне се на „Настави“.
3. Сада постоји опција да се креира нова Gmail адреса за дете или да се користи постојећа, ако је већ поседује. Ако желите да креирате нову адресу, унесе се префикс е-маила који желите да користите и кликне се на „Настави“. Уколико се не жели отворати и није вам стало до креирања нове адресе, само се кликне на „Немам је“, а затим се унесе постојећи Gmail налог детета. Следећи екран вас пита да ли желите да дозволите или забраните ћаскање са овог налога. Подразумевано је да се то дозволи, тако да ту не морате ништа да мењате.
4. На следећој страници се поставља питање да ли желимо да дозволимо или забранимо налогу детета да шаље и прима е-маил. Ова опција је подразумевано постављена на „Не“, што значи да налог не може да шаље или прима е-маил. Ако желимо да дете користи ову Gmail адресу и за слање е-маилова и за ћаскање, потребно је променити опцију на „Дозволи е-маил и ћаскање“. Ако желимо да дете ово користи само за слање е-поште, потребно је променити га у „Не дозволи ћаскање или е-маил“.

Последња страница омогућава да се дода број телефона како би Google могао да пошаље поруку када дође до одређених догађаја, као што је промена лозинке. Када је све подешено како желите, кликне се на дугме "Готово".

Креирање личног Gmail налога за дете, омогућава да се прате његове активности на мрежи без нарушавања њихове приватности. Ако имате више деце, свако од њих добија своју јединствену Gmail адресу. На овај начин, они могу да комуницирају једни са другима користећи ћаскање и е-маил без потребе за приступом вашем налогу.

4.5 YouTube

Технологија – од паметних телефона до таблета – отворила је све врсте образовних могућности за децу које једноставно нису постојале ни пре десет година. Са порастом

мобилних уређаја, апликације су постале најједноставнији начин за родитеље да забављају и образују своју децу.

Али, шта се дешава када дође време да дете седне пред телевизор? Чини се да је сваки канал ових дана препун свега осим квалитетног програма дизајнираног само за децу.

4.5.1. YouTube Kids app

Према студији коју је спровео Common Sence Media, деца између 8 и 12 година проводе у просеку 28 сати недељно конзумирајући медије, а 90% тог медијског времена проводе пред екраном (Common Sence Media).

YouTube је зато дизајнирао посебну апликацију намењену само децу где је акценат на безбедном и сигурном садржају. Захваљући великом броју података, као и интерним алгоритмима, коришћење YouTube Kids апликације (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.youtube.kids&hl=sr&gl=US>) је тренутно, један од сигурнијих начина да омогућите својој деци конзумирање видео снимка који су прилагођени њиховом узрасту – а да родитељ не мора да брине шта ће деца гледати.

Апликација је, бесплатна, намењена деци до 5 година и доступна на Android-у и iOS-у. YouTube Kids је изузетно добро дизајнирана, лака за употребу и изнад свега нуди велики избор сигурног садржаја. Поред тога што деци даје приступ садржају који је прилагођен њима, апликација је довољно лака да деца предшколског узраста могу сама да је користе. Иако је YouTube Kids намењен деци до 5 година, и старија деца ће моћи да кроз ову апликацију нађу садржај који ће им бити занимљив. Једном када се покрене YouTube Kids апликација, остаје активна све док дете не угаси телефон или док се не испразни батерија. На тај начин смањује се могућност да ће дете нехотице изаћи из овог екосистема и случајно покрене апликације које омогућавају слободан приступ интернету.

Наравно постоји могућност да се кроз филтер провуку неки садржаји који нису примерену узрасту вашег детета, али се то ретко дешава. YouTube Kids је апликација која је одличан избор за сваког родитеља који тражи сигуран и једноставан начин да свом детету омогући гледање на хиљаде програма, без потребе да перманентно надгледа сваки видео.

4.5.2 YouTube безбедносни режими

Важно је имати на уму да се на YouTube сваке секунде објављује више од 500 сати материјала, односно, видео снимака, укључујући и оне који нису прикладни за децу. Ако је родитељ забринут око тога да ли дете гледа садржај који није прилагођен његовом узрасту, онда је вероватно најбоље да се ослони на уграђени родитељски надзор у апликацији.

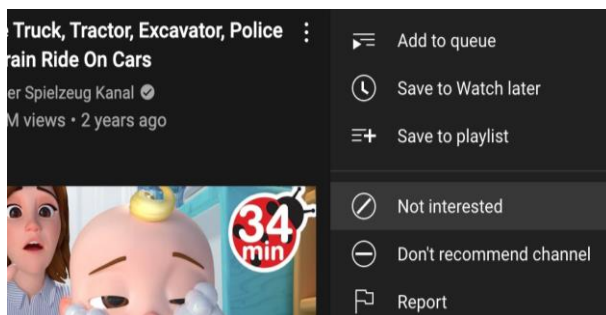
Ово омогућава да диктирате какве видео снимке деца могу да гледају. На пример, можете да блокирате приступ било ком видео снимку са „потенцијално увредљивим језиком“ или једноставно дате детету приступ само оним каналима које сте сами унапред одредили. Још једна ствар коју треба напоменути: постоји много начина на које родитељи и деца могу поделити своје видео записе унутар апликације. Ако мало дете жели да подели сопствену креативност са светом, онда свакако треба размислити о томе да му се дозволи да користи ову функцију умерено.

На крају крајева, деци (и родитељима) је прилично лако да се занесу када проводе време радећи нешто што воле. Наравно, једно од главних питања о којима размишља већина родитеља је да ли је ова апликација заиста безбедна за децу. да, дефинитивно јесте. Али то не значи да не постоје неке мере предострожности које се морају предузети, пре него што се деци преда уређај у руке.

На пример: Потребно је проверити да ли су сви видео снимци које дете гледа примерени узрасту детета, тако што ћете проверити сличицу видеа. Ако изгледа као емисија коју дете не би требало да гледа, онда би тај видео клип требало прескочити.

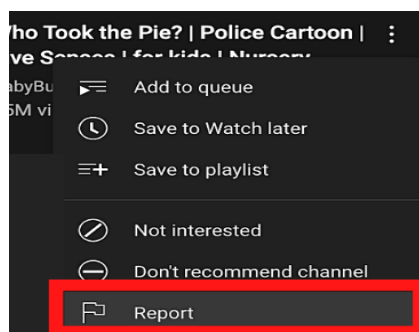
И сам YouTube може помоћи у филтрирању нежељеног садржаја, тако што се користити једноставна техника уз коју се може изменити YouTube алгориам.

Када се наиђете на видео снимак (на почетној страници или у предложеном видео снимку) који не желите да дете види, пређе се мишем преко њега тако да се појаве три тачке на десној страни и појави се падајући мени испод.. Изабере се опција „*Нисам заинтересован*“ (енгл. „Not interested“) и YouTube-ов алгоритам ће вам приказати много мање упоредивих видео снимака.

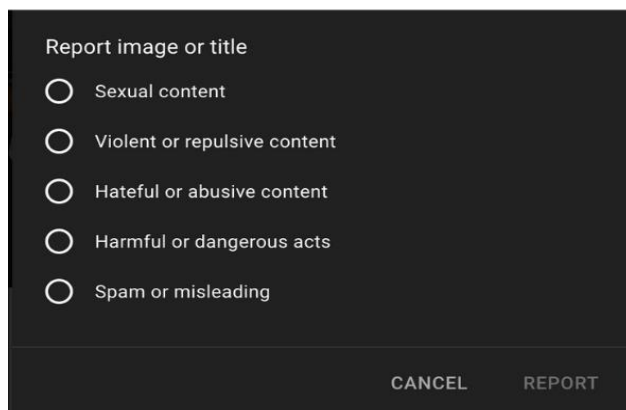
Слика 1. Илустрација филтрирања нежељеног садржаја

Уколико се сматра да садржај видео клипа крши YouTube-ова правила, може се исти пријавити, тако што се кликне на три тачке испод наслова видео снимка и изабере се опција *извештај* (енгл. Report).

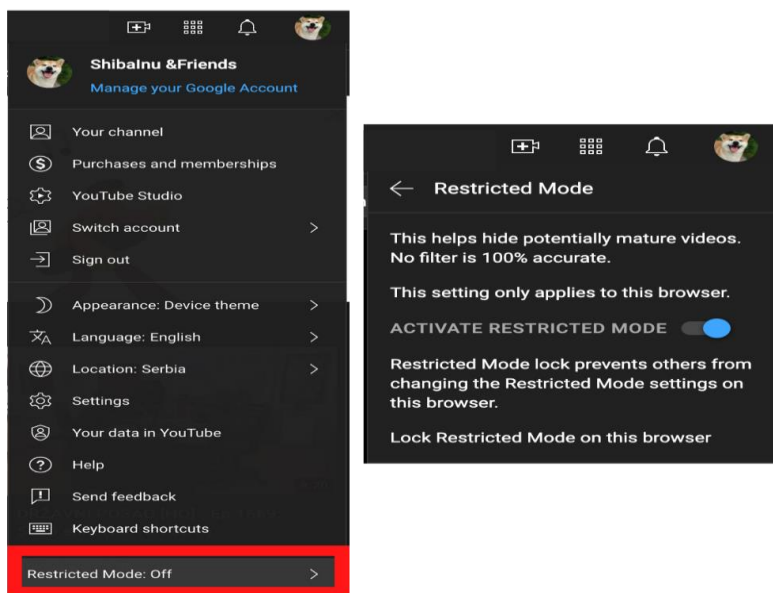
Слика 2. Илустрација пријаве видео који крши YouTube-ова правила, корак 1.

Након тога, све што треба да се уради је да се објасне зашто је по вашем мишљењу наведени садржај неприкладан за YouTube у приложеној кутији.

Слика 3. Илустрација пријаве видео који крши YouTube-ова правила, корак 2.

Укључите безбедан режим на YouTube-у, то је интерна безбедносна процедура која ће блокирати већину непријатног садржаја на YouTube почетној страници, кликните на икону са сликом, у горњем десном углу и изаберите последњу опцију из падајућег менија - Ограничени начин рада (енгл. Restricted Mode). Морате бити пријављени на свој YouTube налог да би ова функција радила.

Слика 4. Илустрација укључивања безбедносног режима

4.6 Посебни програми за заштиту деце на Интернету

Пре него што су паметни телефони постали масовно доступни млађој популацији, једини начин претраживања интернета или приступања проблематичном садржају је био преко рачунара.

Данас више него икада је потребно имати надзор на рачунару или Мас-у који користи ваше дете, пре свега због све већег броја садржаја који је доступан ђацима на Интернету, као и разним сајтовима које исти морају да посете због онлине наставе.

За разлику од бесплатних софтвера, плаћене верзије одликује низ функционалности и подешавања које ће вам омогућити много бољу контролу садржаја које дете конзумира.

4.6.1 QuStodio

QuStodio (<https://www.qustodio.com/en/>) је алатка за родитељску контролу која има могућност праћења активности на Windows, Mac, Iphone, Ipad, Android телефонима и таблетима, као и Chrombook-овима. Овај свеобухватни приступ чини га једним од најбољих алата за праћење активности детета на мрежи или ван мреже. Неке од опција овог система су:

- Филтрирање нежељеног садржаја

Поред контроле приступа одређеним сајтовима на основу њихове URL адресе или кључних речи, QuStodio омогућава додавање изузетака у случају да деца морају да посећују ове сајтове, уколико, им је потребно за школски рад.

- Блокирање неприкладних апликација.

Програм омогућава блокирање различитих игара и апликација за друштвене медије, као и апликације које су повезане са малтретирањем или другим штетним понашањем. Ако у било ком тренутку желите да дозволите блокирану апликацију, једноставно унесите потребну лозинку и приступ ће бити одмах одобрен без потребе за поновним покретањем уређаја.

- Праћење понашања на мрежи

QuStodio има неколико функција које могу помоћи у праћењу понашања детета, док користи интернет – не само на својим мобилним уређајима, већ и преко различитих претраживача инсталираних на дететовом рачунару. Моћи ћете да видите детаљне извештаје о томе колико је одређени корисник времена провео на рачунару, као и колико је позива упутио и примио преко Skype-a, Whatsapp-a, Facebook Messenger-a. Поред овог брзог записа њихових евиденција позива, могу се видети и детаљни извештаји о веб локацијама које је дете посетило и када.

- Блокирање спољних уређаја

QuStodio има могућност да блокира приступ спољним уређајима дозвољавајући само одређеним рачунарима или лаптоповима, које одредите, да се повежу са уређајем детета.

То значи да ако се уређај изгуби или украде, одмах ће му бити блокиран приступ увезаној кућној мрежи. Може се и даљински закључати лаптоп у случају да дође до неовлашћеног коришћења.

- Режим извештаја

QuStodio нуди функцију режима извештаја која омогућава родитељима да прате све активности без потребе да стално имају активну апликацију.

QuStodio се може користити на рачунарима и Android таблетима (Iphone верзија је доступна, али лиценца ради само са пет уређаја).

4.6.2 *Kaspersky safe Kids*

Kaspersky safe Kids (<https://www.kaspersky.com/safe-kids>) је одлично решење које родитељима даје низ алата који ће им омогућити да надзиру понашање њихове деце на интернету. Принцип рада је исти, као и за остале апликације, потребно је да родитељ креира налог, а затим инсталира апликацију на све мобилне и десктоп уређаје које жели да надгледа (подржани су Windows и Android). Следи креирање профила за сваки уређај(е) детета и бирање дозвољених апликација и веб локације, које могу да посете. Родитељи одлучују колико времена њихова деца проводе на интернету или рачунару дневно, као и временско ограничење за сваки дан у недељи.

Основне особине овог програма су следеће:

- Тип налога: Постоји могућност да се бира између бесплатне и плаћене регистрације (3 деце и 5 уређаја).
- Временска ограничења: једна од опција је да се дневно поставити ограничење од 4 сата, али и одреде различита временска ограничења на основу одређених дана у току недеље. На пример, детету је дозвољено више времена викендом или празницима.
- Блокирање према категоријама: Поред подешавања укупног времена које дневно проводе испред рачунара/мобилног телефона, Kaspersky safe Kids омогућава да се

блокира коришћење појединачних апликација у одређено доба дана – спречавајући дете да користи апликације за друштвене мреже током школских сати, на пример.

- Kaspersky safe Kids ће послати обавештење када дете покуша да посети спорне веб локације или користи апликације које су претходно блокиране.

Kaspersky safe Kids има функцију безбедне претраге која филтрира опасан и штетан веб садржај и омогућава детету безбедно претраживање и истраживање Интернета. Функционише у свим главним претраживачима - Google, Bing, Yahoo i Yandex.

Апликација има посебну контролну таблу за родитеље где се може детаљно подешавати ниво приступа за поједине кориснике.

Kaspersky safe Kids је одличан алат за родитеље који желе потпуну контролу над оним што њихова деца раде на мрежи, а у исто време детету омогућава слободу да безбедно претражује Интернет.

4.6.3 Circle Home Plus

Circle Home Plus (<https://meetcircle.com/products/circle-home-plus-parental-controls>) омогућава родитељима да управљају свим дечијим уређајима помоћу једног обједињеног система за веб филтрирање и управљање апликацијама. Circle Home Plus може да ограничи време уређаја, да филтрира одређене веб локације на основу оцена које одговарају узрасту, да прати које се апликације користе, да прати информације о локацији и блокира телефонске позиве.

Можете подесити профиле за различите чланове породице и конфигурисати правила филтрирања према кориснику или према уређају, омогућавајући различит ниво приступа сваком кориснику.

За уређаје који немају мобилне претраживаче, као што су Xbox или Roku плејер, морате да користите апликацију Circle Home Plus и ручно додате или обришете сајтове које дете сме или не сме да посети – што је непотребно компликовано.

Функција блокирања апликација омогућава да се закаже временско ограничење за одређене апликације (Instagram, Facebook, Twitter) или континуирано ограничење за употребу одређених апликација.

Праћење локације функционише мало лошије – вероватно зато што се ослања на мобилне примопредајнике, а не на GPS сигнал, што негативно утиче на могућност праћења локације уређаја.

Circle Home Plus је компатибилан са iOS и Android уређајима и ради на рачунарима. Доступан у две верзије, бесплатној, која само блокира веб-сајтове, и плаћеној, која захтева месечну претплату од 4\$, за коришћење напредних функција.

4.6.4 Locategy

Locategy (<https://locategy.com/>) је апликација за GPS праћење и родитељски надзор. Тренутно је доступан само на Android-у. Основна услуга (која укључује могућност праћења локације и подешавања дозвољених зона) је бесплатна. За 4,99\$ месечно добија се приступ другим функцијама, као што су упозорења о коришћењу телефона детета, приступ говорној пошти и могућност праћења тренутне локације детета или позицијама у прошлости.

Locategy је интуитиван и лак за коришћење. Да бисте пратили локацију детета, довољно је да отворите апликацију и у графичком окружењу одмах можете види где се дете налази. Locategy омогућава да поставите виртуелне ограде и аутоматско слање порука вама, уколико уређај напусти предефинисану зону.

Locategy је једна од најбољих апликација за родитељски надзор. Омогућава вам да пратите где се дете налази и шаље упозорење ако се деси нешто што одудара од уобичајеног понашања.

4.6.5 MobiCip

MobiCip (<https://www.mobicip.com/>) прати активности деце на вебу тако што инсталира Mobicip Safe Browser на уређај (Windows или Mac рачунар или Android или iOS таблет) од детета. MobiCip користи Safe Browser да креира *виртуелну приватну мрежу* (енгл. Virtual

Private Network - VPN) која прати сав саобраћај и блокира било који увредљив садржај попут порнографије, дроге, насиља итд. Виртуелна приватна мрежа је доступна само унутар граница кућне мреже и аутоматски се активира на сваком уређају када отворите претраживач на дететовом рачунару или другим уређајима.

MobiCip нуди бесплатно 25 MB простора у облаку, где родитељи могу да оставе појединачне фотографије и видео записе које би желели да поделе са својом децом преко шифроване MobiCip апликације.

MobiCip је прилично једноставна апликација, чији је циљ да заштити вашу децу од нежељеног садржаја на нету. Нема напредних функција, као што су праћење локације, временска ограничења коришћења интернета или могућност да се потпуно ограничи употреба апликација или уређаја, што му драматично смањује употребну вредност. Уколико желите приступ напредним функцијама морате одвојити 9,95\$ месечно, што није нимало јефтино.

4.6.6 Norton Family

Norton Family (<https://family.norton.com/>) је софтверски пакет за родитељску контролу који не заузима пуно ресурса и омогућава вам приступ одређеним апликацијама чак и када их дете не користи. То значи да се може проверити дечија активност на Facebook-у док се дете забавља неком видео игром на свом таблету.

Norton Family је тренутно доступан за Android, iOS, Kindle Fire таблете и телефоне, Windows, Mac и Chromebook, али треба истаћи да верзија за iOS нуди најмање могућности пре свега због Apple-ове политике, када су овакви програми у питању. iOS верзија омогућава да родитељи једино ограниче коришћење апликација у одређеним временским интервалима, уколико не креирају посебан Apple ID за тог члана породице.

На MAC OS и Windows рачунарима, Norton Family нуди и праћење у реалном времену, као и даљинско управљање са веба или неког другог уређаја — што даје могућност да се провери понашање детета без потребе за физичком приступу уређају. Norton Family нуди могућност даљинског закључавања уређаја и генерише редовне извештаје о томе шта је дете радило, док је користило рачунар на коме је инсталирана ова апликација.

4.6.7 Net Nanny

Net Nanny (<https://www.netnanny.com/>) је популарна дечија мобилна апликација намењена деци узраста од 3 до 13 година. Технолошки напредни филтери спречавају децу да приступе веб локацијама које могу да садрже порнографију, дрогу, насиље или било шта друго што родитељи не би волели да њихова деца виде.

Net Nanny укључује родитељски надзор као што су временска ограничења за прегледање веба, коришћење популарних чет програма и других апликација. Оно што разликује Net Nanny од осталих програма је могућност свеобухватне контроле и надзора које овај програм омогућава родитељима.

Поред горе наведених опција Net Nanny може да тајно активира микрофон или камеру, сними аудио или видео и све те податке проследи родитељу, без знања детета.

Коришћењем Net Nanny родитељ има скоро неометан приступ свим подацима на телефону где је инсталиран овај програм, па је у Америци забележено и неколико случајева злоупотребе, када су супружници шпијунирали једни друге путем Net Nanny-ја.

ЗАКЉУЧАК

Савремени темпо живота је изузетно брз и захтеван, а време за породицу се смањује. Стручњаци саветују да се одвоји потребна количина времена како би се детету објасниле опасности које вребају на интернету, а истовремено научи како да се понаша на друштвеним мрежама.

Приступ Интернету и едукација младих је изузетно битна како за њихов друштвени развој, тако и за њихово образовање. Нажалост поред низа позитивних ствари које можемо наћи на Интернету, јасно је да постоји много непримереног садржаја који млађи нараштаји не би требало да конзумирају.

У данашњем дигиталном друштву деца и млади све више користе мобилне услуге за повезивање и комуникацију са светом око себе. Мобилни телефони и информационо-комуникационе технологије пружају огромне могућности за остваривање људских и дечијих људских права, на пример, пружају могућности за учење на другачији начин маргинализованим групама деце и омладине, деци из удаљених подручја, ван урбаних центара, пружају приступне информације и учешће у дигиталном свету, са свим неодвојивим предностима и користима које информацијска и комуникацијска технологија може донети. Деца данас знају више о технологији, него њихови родитељи, али родитељи знају више о животу. И једни и други треба да се информишу и да науче како да користе рачунаре на безбедан начин.

Са друге стране од фундаменталне важности је да родитељ буде упућен у то како његово дете проводи време на Интернету, какве сајтове посећује, са киме и на који начин комуницира, да би мога адекватно да реагује уколико примети негативне обасце у понашању.

Коришћење горе наведених софтвера, наравно уз поштовање права детета, омогућава родитељу, не само надзор већ и могућност да разуме интересовање детета.

ЛИТЕРАТУРА

Anderson, S. (2016): *International and regional models of good practice of safer internet centers*, Oxford, London.

Brown, A. (2017): *INHOPE мрежа*, Reflector, Daram.

Building Your Child Helpline : A user-friendly guide to starting or scaling-up a child helpline.
(n.d.). *Save the Children's Resource Centre*. Preuzeto sa
<https://resourcecentre.savethechildren.net/document/building-your-child-helpline-user-friendly-guide-starting-or-scaling-child-helpline/>.

Centar za nestalu i zlostavljanu Decu. *Centar za nestalu i zlostavljanu decu*. (2021, November 5)
Preuzeto sa <https://cnzd.rs/>.

Childline. (n.d.). *Childline*. Preuzeto sa <https://www.childline.ie>.

Circle Home Plus. Circle. (n.d.). Retrieved November 22, 2021, Preuzeto sa
<https://meetcircle.com/products/circle-home-plus-parental-controls>.

Family Norton. (n.d.). *Family Norton*. Preuzeto sa <https://family.norton.com/>.

Gmail Family Account Google. (n.d.). *Google account*. Preuzeto sa
<https://myaccount.google.com/>.

Home - PDST-Technology in Education. (n.d.). *PDST-Technology in Education*. Preuzeto sa
<https://www.pdsttechnologyineducation.ie/en>.

INHOPE. (n.d.). Fighting CSAM. Preuzeto sa <https://www.inhope.org/EN>.

Irish National Centre Combatting Illegal Content Online. *Hotline.ie - Home*. (n.d.) Preuzeto sa
<https://www.hotline.ie/>.

Јанковић, С., & Петрушић, Н. (2011). *Права детета у међународним документима*.
Заштитник грађана, Повереник за заштиту равноправности. Преузето са
https://www.ombudsman.rs/attachments/2145_PDFPrava_detet_u_medjunarodnim_dokumentimaF.pdf.

Kaspersky safe Kids - *Kaspersky*. (n.d.), Preuzeto sa <https://www.kaspersky.com/safe-kids>.

L. (n.d.). Family Locator. *Locategy*. Preuzeto sa <https://locategy.com/>

Lintone, E. (2015): *Safer Internet Centers*, Science, Plymouth.

M. (n.d.). *Нацрт уставних амандмана у области правосуђа који је унапређен са коментарима стручне јавности*. Министарство правде. Преузето са <https://mpravde.gov.rs/obavestenje/21228/nacrt-ustavnih-amandmana-u-oblasti-pravosudja-koji-je-unapredjen-sa-komentarima-strucne-javnosti.php>.

Марковић С. Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Влада Републике Србије, *Извештај о дигиталној укључености у Републици Србији у периоду 2011-2014. године*. Преузето са <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/03/Izvestaj-o-digitalnoj-ukljucenosti.pdf>

Министарство просвете, науке и технолошког развоја | Република Србија. (n.d.). *Министарство просвете, науке и технолошког развоја*. Преузето са <https://www.mpn.gov.rs/>.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја | Република Србија. (n.d.-b). Публикација: *Школа будућности*. Преузето са <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Публикација-Школа-будућности-2.pdf>.

Nlark, S. (2015): *Better Internet for Children program*, Science Book, New York.

Net Nanny: *Parental Control Software & Website Blocker* | *Net Nanny*. (n.d.). (C) 2001–2020 Copyright Content: Content Watch Holdings, Inc. Copyright Design: Content Watch Holdings, Inc. Preuzeto sa <https://www.netnanny.com/>.

Net Patrola – Пријава непожељног интернет садржаја. (n.d.). *Net Patrola*. Preuzeto sa <https://netpatrola.rs>.

Паметно и безбедно. (нд) *Платформа „Паметно и безбедно – Smart and Safe“*, За дигитално паметну Србију. Преузето са <https://pametnoibezbedno.gov.rs/>.

Parental Control and Internet Filter. (2018, October 4). *Mobicip*. Preuzeto sa <https://www.mobicip.com/>.

Parental Control and Digital Wellbeing Software. (n.d.). *Qustodio*. Preuzeto sa <https://www.qustodio.com/en/>.

Reviews For What Your Kids Are Into (before They Get Into It): *Common Sense Media*. Preuzeto sa <https://www.common sense media.org/>.

Right by children: *Children's rights ... - arrow.tudublin.ie*. (n.d.), Preuzeto sa <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1037&context=cserrep&httpsredir=1&referer>.

SMS counselling at a child helpline: *Counsellor strategies ...* (n.d.), Preuzeto sa https://www.researchgate.net/publication/330887802_SMS_Counselling_at_a_Child_Helpline_Counsellor_Strategies_Children's_Stressors_and_Well-being.

Стратегија развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017. до 2020. године. (n.d.). *Стратегија развоја информационе безбедности у Републици Србији*. Преузето са https://www.ratel.rs/uploads/documents/empire_plugin/strategija-razvoja-informacione-bezbednosti055_cyr.pdf.

Talker, P. (2016): *Instructions for children's help lines*, Seal, Cardiff.

UNICEF, Telenor, Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Ужички центар за права детета. (2019). *Безбедан интернет за целу породицу*. UNICEF. Преузето са <https://www.unicef.org/serbia/media/8456/file/Deca%20i%20internet.pdf>.

Varcia, S. (2016): *Insecure network*, Freedom, Lester.

Webwise - Internet Safety. (n.d.). *Webwise.Ie*. Preuzeto sa <https://www.webwise.ie>.

Wikipedia contributors. (2021, September 26). *BBS. Wikipedia BBS*. Preuzeto sa <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/BBS>.

YouTube Kids: YouTube Kids. (n.d.). *YouTube Kids App*. Preuzeto sa <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.youtube.kids&hl=sr&gl=US>.